

מעדני שבת

פרשת לך לך תשפ"ה
גליון תכ"ח

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

אהבת ה' לכלל ישראל

נחלקו בגמ' (ברכות י"א:) אם לומר אהבה רבה או אהבת עולם. ויש שכתבו שבשחרית אמר' אהבה רבה ובמעריב אהבת עולם, ובמהר"ל (נתיב העבודה ז') מבאר ההבדל בין אהבה רבה לאהבת עולם, אהבה רבה מראה על גודל האהבה ואהבת עולם מראה על נצחיות האהבה, ובמדת היום יש בו פנים מאירות של אהבה יתירה, ובמידת לילה אנו מאמינים שתהיה האהבה נצחית בלי שינוי.

כתיב בשיר השירים (א, ז) 'הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה כו', רש"י מפרש שאומרת כנסת ישראל לפני הקב"ה כאשר לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן, והקב"ה אמר ממה שהוא מציל ישראל מהמציקים להם להיות ביניהם ולא יאבדו זה ראייה לאהבתו.

איתא בגמ' (ברכות ל"ב:) 'ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני', היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתי, אמר לה הקב"ה בתי שנים עשר מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתי.

עוד איתא במדרש (אוצר מדרשים (דניאל) שהקב"ה אומר לשר של הגיהנם את כל העמים ואת כל האומות נתתי בידך, בלתי עם ישראל אשר אין לך שליטה עליהם. והגיהנם ישאל בעבור מה הדבר הזה, וה' יענה בעבור זה על כי קראו בתורתך ועל כי אני אוהב אותם לעולמי עולמים, ככתוב 'מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתך חסד' (ירמיה ל"א ב). ועוד כי שכנה בחרה שבתה בתוכינו, ככתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ר' צדוק הכהן מלובלין (תקנת השבין) כתב דבתחילת כניסת האדם לעבודת ה' היא על ידי יראת שמים דכתיב (דברים י, יב) מה ה' שאל מעמך כי אם ליראה, דאין המבוקש מהאדם רק מדת היראה, אבל האהבה אי אפשר להגיע בהשתדלות אדם כי אין אהבה אלא בין הדומים רק הקב"ה ברוב רחמיו קורא לכלל ישראל אחותי ואומר אהבתי אתכם וגו', וכשהקב"ה אוהב האדם ממילא האדם אוהבו גם כן והאתערותא דלעילא קודמת בזה.

האור החיים הקד' (שמות ג) מפרש מה שאמר הקב"ה 'כי ידעתי את מכאוביך' לומר הגם שעדיין לא צעקו אני יודע ונותן לב על מכאוביך של עמי ונחלתי, גם בזה גילה עוצם אהבתו עם ישראל. וכן מצינו שהקב"ה נתגלה למשה מתוך הסנה ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה. וכן לא יחפוץ במות רשע כי אם בשובו מדרכיו.

כתוב בתנא דבי אליהו (פרשה כ"ט) מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, שיושב אני ומצפה להן לישראל יותר מאב לבנו ומאשה לבתה שיעשו תשובה ויתקיימו דברי.

כתיב (יב, ב) 'ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך' הנה כתיב בפר' ואתחנן (ז, ז) 'לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים, כי מאהבת ה' אתכם' הרמב"ן מפרש שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה, כי הנבחר לאוהב היודע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך מכל עם, כמו שאמרו (ביצה כ"ה:) שלשה עזים הם ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסיונות.

הזוהר (פ' שמות דף ה':) כתב א"ר יהודה אלמלי הווי ידעין בני נשא רחומותא דרחים קודשא בריך הוא לישראל הווי שאגין ככפיריא למרדף אבתריה.

כתיב בפ' ראה (יד, א) 'בנים אתם לה' אלקיכם', אבן עזרא מפרש שתדעו שאתם בנים לשם והוא אוהב אתכם יותר מהאב לבן.

איתא בגמ' (קידושין ל"ו:) 'בנים אתם לה' אלקיכם' בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים, שנאמר בנים סכלים המה, וכי תימא כשאין בהם אלא שטות הוא דמיקרו בנים אבל כשהם רשעים דלית בהו הימנותא לא מקרו בנים, ת"ש בנים לא אמון בס, וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לע"ז לא מיקרו בנים, ת"ש זרע מרעים בנים משחיתים, וכ"ת בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי.

בש"ת הרשב"א (א' רמ"ב) פוסק כר"מ, ואע"ג דרבי מאיר ור"י הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קא דייקי.

החפץ חיים (שמירת הלשון שער הזכירה פרק ב') כתב כידוע דהקב"ה אוהב לאדם יותר משהאדם אוהב את עצמו, ורוצה רק בטובתן של ישראל.

כתיב בפר' בלק (כג, כא) 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו', רש"י מפרש לא הביט הקב"ה און שביעקב, כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו, ה' אלקיו עמו אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן, ותרועת מלך בו לשון חבה ורעות.

איתא במדרש (ריש שיר השירים) שבעים שמות קרא לישראל ואלו הן. ישראל, ישרון, בכור, נער, רך, יחיד, ילד, אח, רע, אוהב, בן כו', נקרא אח ורע, שנאמר 'למען אחי ורעי'. נקרא אוהב שנאמר 'אהבתי אתכם אמר ה' (מלאכי א, ב). נקרא בן, שנאמר 'בנים אתם לה' אלקיכם.

איתא בגמ' (תענית ד') שכלל ישראל שאלה שלא כהוגן, אמרה לפניו רבונו של עולם שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך, אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר הן על כפים חקתיך.

איתא במדרש (שמות רבה פרשה מ"ט) 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה', מים רבים אלו הגוים, ואם היו מתכנסין כל הגוים לבטל את האהבה שבין הקב"ה לישראל לא היו יכולים.

כתיב (יד, יח) 'ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין' רש"י מפרש שהוציא לחם ויין רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו. והקשו המפרשים מדוע לא הוציא גם בשר לרמוז לו על בעלי חיים שמהם עיקר הקרבנות.

השם משמואל מפרש שהרמז היה רק בדבר של חידוש, וקרבנות מבע"ח כבר הקריבו אדם הראשון ונח ואינם רבותא כי למה יגרע מהם, ורק המנחות והנסכים שהם מצמחים הם חידוש, כיון שלא הקריב מהן אדם מעולם, וקין הרי לא נתקבל קרבנו. וזוהי הבשורה הטובה שרמז לו, שבניו יהיו בכחם להעלות גם הצמחים אשר זה לא היה בכח הצדיקים הראשונים, שהרי לא הקריב נח רק מבע"ח.

והטעם שרמז לו כעת אחר נצחון ד' המלכיות, כי איתא במדרש (פ' מ"ד) שהיה אברהם מתפחד על שהרגם, והשיבו הקב"ה קוצים אתה מכלה מן הכרם שהרג את הרשעים האלה והעבירם מן העולם. וזה היה פתח פתוח לעתיד, ותיכף התחיל ביעור חלק הרע, ומפאת ביעור חלקי הרע מן העולם העביר גם חלקי הרע מן הצמחים, וע"כ שוב יש בכחם להעלות גם הצמחים אחר שכבר מנוקים מן הפסולת. אבל בני נח שאצלם הכל מעורב, הטוב עם הפסולת, וכמו שמצינו שקרבן עולה של גוי היא בלי הפשט ונתוח, היינו בלתי מנוקה מהפסולת, וע"כ אין בכחם להעלות הצמחים שחלקי הפסולת בהם מרובים.

כתיב (יז, כב) 'ויעל אלקים מעל אברהם'. יש להבין למה נאמר זה גבי מילה. הקדושת לוי מפרש שכל זמן שהקב"ה שורה על האדם אין מקום להיצר הרע, ומשום הכי כתיב כאן 'ויעל אלקים מעל', סילק הקב"ה רגע מאברהם אבינו בכדי שימצא היצר הרע מקום לפתותו, וזה גודל הנסיון, להודיע חיבת אברהם אבינו לקונו, שכבש את יצרו לעשות רצון קונו בלב שלם.

כתיב (יד, כב) 'ויאמר אברם אל מלך סדם הרמתי ידי אל ה', המלבי"ם מפרש שאברהם אמר כי לא ידיו עשו את החיל הזה, ולא בכח ידו ובגבורתו נצח ד' מלכים, רק ה' הוא היה הלוחם והמנצח ואיך יקח מן השלל מאומה, שהגם שמן הדין השלל מגיע להמנצח את המלחמה, אבל הוא לא נצח ולא עשה מאומה רק ה' לחם ונצח. וז"ש 'הרימותי ידי' ר"ל ידי זאת הלוחמת והנוצחת הרימותי אל ה' שהוא נצח ולחם בידי, וידי לא היתה רק כחרב ביד ה' וא"כ לא יקח השלל.

כתיב (יד, ב) 'ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן'. הבת עין מבאר כשאמר הקב"ה לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך באמת היה קשה לאברהם דבר זה לילך מבית אביו וממשפחתו ומאנשי שלומו ומארץ מולדתו אשר הורגל בה כל ימיו ובפרט שלא אמר לו בתחילה לאיזה ארץ ילך רק שיראהו אח"כ, וזה קשה מאוד לאדם לילך ואינו יודע לאיזה מדינה ילך. ומה שהצליח לקיים רצון הבורא אפי' בדבר שקשה לו הוא מכח הבטחון שהיה לאברהם אבינו בהקב"ה שבודאי כל מה דעביד לטב עביד.

וזהו הוא דכתיב 'ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן' היינו כשיצא מחרן יצא עם בחינת בטחון בהקב"ה, כי תיבת 'בטחון' גימטריא 'חמש ושבעים', וזהו ואברהם בן חמש ושבעים שנה היינו שהיה לו בטחון וזה גרם לו שיצא מחרן מבית אביו וממשפחתו.

וזהו דכתיב בהמשך 'וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות', ואיתא בגמ' אליעזר הוא דחושבנא הכי הווי שלא היה רק הוא ואליעזר. ולכאורה קשה שהאיך יתכן שאברהם עמד בעצמו לעשות מלחמה נגד חמשה מלכים נגד דרך הטבע, אך נוכל לומר שכל העבדות שלו היה בבחינת בטחון בהקב"ה שבוודאי יעזור לו, וע"ז מרמז בחינת אליעזר שידע 'אלקי אבי בעזרי' וזהו וירק את חניכיו וכו' שמנה עשר ושלוש מאות כי תיבת 'אברם' עם תיבת 'בטחון' גימטריא שיי"ח, דהיינו שלקח לשמו אברם בטחון לסייע אותו ונעשה מזה שמנה עשר ושלוש מאות. וזה ג"כ כוונת הגמרא אליעזר הוא דחושבניה הכי הווי, היינו אליעזר מרמז לבחינת בטחון כנ"ל, היינו שלקח לשמו בחינת בטחון וזה היה עוזר לו בכל הענינים.